

FOREDRAG I SAUDA 3. september 1976

Når representanter for Regjering eller andre myndigheter får høve til å holde foredrag i en offentlig forsamling, venter alle at man skal legge fram problemer. Gjerne dystre problemer. Jeg skal heller ikke skuffe disse forventningene, og vil få komme tilbake til noen av de problemer som bekymrer Regjeringen for tiden.

Men la meg først slå fast enkelte lyse trekk i bildet. For å starte med det internasjonale bilde, er det nå på det

- 2 -

rene at året 1976 vil gi den høyeste kornproduksjon i verdens historie. Både i de store folkerike landene i Asia, og i det viktigste produksjonsområde Nord-Amerika, er det rekordstore avlinger. Dessuten har Sovjetsamveldet i år en høy produksjon av matkorn.

På noe lengre sikt lever vi fortsatt i et dramatisk kappløp mellom matproduksjonen og befolkningsutvikling i verden. Dette kan vi ikke lukke øynene for. Men vi har lov å glede oss over at vi i år kan konstatere at matproduksjonen har gjort et skritt framover i kappløpet med befolkningsutviklingen.

Et annet gledelig trekk i utviklingen er at verdensøkonomien nå er begynt å få farten opp igjen etter det alvorlige tilbakeslaget som i flere år brakte massearbeids-

løsheten tilbake til mange av de industrialiserte land. Bare i Vest-Europa hadde vi i vinter mer enn 6 millioner arbeidsløse. Og selv om oppsvinget nå er merkbart i de fleste land er det i vårt vestlige naboland Storbritannia fremdeles 1,5 millioner arbeidsløse. Dette svarer til en arbeidsløshet på 125 000 personer i Norge.

Vi har som kjent i vårt land lykkelig unngått det meste av tilbakeslagets virkninger. Gjennom en kombinasjon av en del heldige økonomiske faktorer og en aktiv og mange-sidig sysselsettingspolitikk fra Regjeringens side har vi lyktes i å holde de personlige inntektene og sysselsettingen oppe.

For et meget stort antall lønnstakere har årene 1975 og 1976 gitt en gunstigere utvikling i inntekt og forbruk enn på mange år. I store deler av det norske samfunn har

det ikke vært lett å spore at vi overhodet har levd gjennom et alvorlig internasjonalt tilbakeslag.

Men selv om de internasjonale konjunktorene nå går den riktige veien, og selv om oljeproduksjonen på den norske kontinentalsokkelen øker, er store deler av norsk næringsliv fremdeles i faresonen. Mange arbeidsplasser er ennå ikke sikre. På lengre sikt kan den fulle sysselsetting bare underbygges når våre arbeidsplasser er konkurransedyktige i den harde åpne internasjonale økonomi.

Det er bare i landbruk og en del av vår produksjon for hjemlig forbruk at konkurransen med utlandet ikke representerer et faremoment for sysselsettingen. Store deler av industrien må hevde seg i en internasjonal konkurranse for å kunne bevare full sysselsetting og en

gunstig inntektsutvikling. Det samme gjelder alle de beslektede virksomheter som direkte og indirekte er avhengig av industri.

Vi gjennomførte i år for første gang et inntektsoppgjør for det store flertall lønnstakere, i kombinasjon med fastleggningen av skattepolitikk, jordbrukspolitik og prispolitikk.

Gjennom den positive medvirkning som alle parter viste i dette vanskelige oppgjøret har det lyktes oss på fredelig vis uten opprivende arbeidskonflikter å finne en samlet løsning på de mange lønns- og inntektsproblemer. Vi lyktes i å ta ut av økonomien det som var til rådighet for lønnstakere, jordbrukere og andre på en slik måte at prisstigningen ikke ble så høy som den ellers ville blitt.

Men likevel, prisstigningen i Norge er for tiden meget stor, høyere enn den burde ha vært for å kunne manøvrere vår

økonomi med ønskelig trygghet.

Både fordi våre inntekter har økt sterkt i de senere år, og fordi den norske krone på internasjonale valuta-markeder blir vurdert meget høyt, er kostnadsnivået i Norge steget urovekkende i forhold til de land vi konkurrerer med. Etter oversikter som nå foreligger har vi gått forbi alle land unntatt Sverige når det gjelder lønnskostnader inklusive sosiale tillegg m.v. pr. arbeidstime i industrien. Vi har alltid oppfattet De forente stater som det land hvor disse kostnadene i produksjonsprosessen lå langt høyere enn i noe europeisk land. Men nå har vi også et høyere nivå for våre lønnskostnader enn både Canada og De forente stater.

Statsbudsjettforslaget for 1977 vil nødvendigvis måtte

være preget av at presset i vår økonomi mot priser og kostnader må holdes nede. Alt i alt er vår økonomi for tiden så sterk at det ikke er tale om noe krisetilstand eller noe krisebudsjett. Men den sterke prisstigningen gjør det nødvendig å unngå at presset i økonomien blir enda sterkere.

Det vil ligge i Stortingets hånd hvordan det endelige budsjettet vil se ut etter at Regjeringens forslag er lagt fram. Det har i Stortinget alltid vært lett å legge fram populære forslag med bud og overbud. Den parlamentariske situasjonen som vi nå har i Norge, med mange mindre partier og en mindretallsregjering, gjør det enda mer fristende med slik overbudspolitik. Men jeg håper at de forskjellige partigrupper i Stortinget vil se behovet for moderasjon, og at de i sin behandling av budsjettet vil

vise ansvarsfølelse, på samme måte som arbeidslivets representanter gjorde det ved sin medvirkning i det kombinerte inntektsoppgjøret 1976.

Regjeringen ser det som en viktig nasjonal oppgave å verne om stabiliteten og styrken i vår økonomi, i første rekke av hensyn til den fulle sysselsettingen. Vi håper derfor at det vil være mulig med et saklig samarbeid om løsningen av de spørsmål som reiser seg under budsjettbehandlingen.

Som en første innledning til et slikt samarbeid inviterte Regjeringen for et par uker siden lederne for de ulike partifraksjoner i Stortinget til en første orientering om den økonomiske og finansielle bakgrunn for det nye statsbudsjettforslaget. Regjeringen gjorde ikke dette

for å få kausjonister for sin egen politikk. Bakgrunnen er at situasjonen kaller på en felles saklig holdning til de viktige nasjonale oppgaver vi står foran.

Jeg vil også trekke fram det betydelige ansvar som ligger i næringslivet og hos de yrkesgrupper hvis inntekter ikke ble fastlagt i det kombinerte inntektsoppgjøret. Disse kretsene har også et betydelig ansvar for pris- og kostnadsutviklingen framover. Jeg er klar over at i en periode med sterk prisstigning kan det være fatalt for en bedrift å kalkulere for lavt.

Men det store samlebegrepet som vi kaller konsumprisindeksen, og hvis tall vi imøteser med spenning hver måned som en målestokk for vår prisutvikling, er bygd opp av mange tusen enkeltnoteringer. Det er et meget høyt antall kalkyler og prisfastsettinger i næringslivet som ligger bak

det som summerer seg opp til den samlede prisutvikling. De som bærer ansvaret for kalkulasjon og prisfastsetting i næringslivet må også vise fornuftig moderasjon for å yte sitt bidrag til å holde prisstigningen innenfor kontrollerbar stigningstakt.

Regjeringen har på sin side forpliktet seg til innenfor rammen av de virkemidler den rår over å gjøre sitt til at prisstigningen i år blir holdt innenfor rammen av ca. 9,2%. Når jeg understreker det ansvar som de politiske partier i Stortinget har, og som det private næringslivet og yrkesgruppene utenfor det kombinerte inntektsoppgjøret har, er ikke dette for å redusere Regjeringens og regjeringsmedlemmenes problemer. Hva som føles som våre / <sup>personlige</sup> problemer er i denne sammenheng av mindre interesse.

De som særlig er berørt av dette problem er de lønns-  
takere som står på industriarbeidsplasser som vil være i fare  
den dag bedriftens kostnader er for høye til at dens pro-  
dukter vil kunne avsettes i konkurranse med utlandets.  
Prisproblemet er det samme som problemet med å bevare  
industriarbeidsplasser.

Det er blitt et viktig prinsipp i vår distriktsut-  
bygging å skape et mer allsidig næringsliv og bærekraftige  
sentra utenom de større byene. Det første nødvendige trekk  
er å få industri og andre virksomheter som et supplement  
til jordbruk og fiske. Men det er ikke tilstrekkelig bare  
å ha en enkelt industribedrift lokalisert i et bygdemiljø.

Vi har erfart hvor sårbar slike industristeder er, som  
bare støtter seg til en enkel bedrift. Jo større bedriften  
er jo sterkere er ensidigheten og avhengigheten.

Både her i Sauda og i et antall eldre industristeder har  
vi dette problemet. Da industrien kom hit var det ennå  
årtier før vi hadde noen klare tanker om planøkonomi og  
distriktsutbygging i vår politikk.

Regjeringen har derfor i de senere år i tillegg til,  
og uavhengig av de generelle distriktsutbyggingsoppgavene,  
gått løs på de problemene som knytter seg til de gamle  
ensidige industristeder.

Jeg håper at samfunnet her i Sauda vil være tilfreds  
med og se hensikten med den beslutning Regjeringen nylig  
traff om å stadfeste plasseringen av det nye industri-

senter her på stedet. I spørsmål om arealdisponeringer er det ofte mange kryssende hensyn. Særlig på de steder hvor tilgangen på gode arealer er begrenset, kan konflikten være skarp. Regjeringen hadde ved behandlingen av denne saken en oppfatning av for at flertallet i kommunestyret hadde vist forståelse for at Sauda bør gjøre alt for å kunne bli utviklet til et mer mangesidig industrisenter.

I den utbyggingsplanen for Vestlandet som Regjeringen for vel 1 år siden la fram for Stortinget, var det et viktig poeng å utbedre kommunikasjonene. Gode kommunikasjoner er en nødvendig betingelse for en allsidig vekst av et lokalsamfunn. Dette var som kjent bakgrunnen for at det under Vestlandsplanen også ble avsatt midler for å ruste opp veien som forbinder Sauda med Haugesunds-halvøya.

Jeg vil også gjerne si noen ord om et annet av de store politiske og økonomiske spørsmål som Regjeringen arbeider intenst med, og hvor problemene er velkjent i dette lokalsamfunn, forurensningsproblemene. For å kunne gjennomføre en noenlunde snarlig løsning på de alvorligste og mest følbare forurensningsproblemer har vi funnet fram til en deling i det økonomiske ansvar for oppgavene. Hovedprinsippet i denne miljøpolitikk er at forurenseren selv må betale. Men det har vist seg ikke å være gjennomførbart uten videre å legge dette krav helt ut på de eldre bedrifter. Derfor har Regjeringen skapt finansieringsordninger som gjør det mulig å gjennomføre slike miljøverne-

tiltak på langt kortere tid enn om bare bedriften alene hadde måttet gjøre jobben med egne midler. Dessuten er investeringsavgiften på slike investeringer opphevet for eldre industri.

Å skape et bedre arbeidsmiljø i bedriftene er en av våre viktigste oppgaver, ikke minst ved bedriftene i smelteindustrien. Vi kan ikke slå oss til ro med at arbeidsplassene gir et brukbart økonomisk utbytte. Vi kan heller ikke slå oss til ro med at de mest grunnleggende bestemmelser om arbeidervern, personlig sikkerhet m.v. er løst på en akseptabel måte. Vi tilbringer en såpass lang del av vårt daglige liv på arbeidsplassen at vi krever noe mer av den.

Dertil kommer at i industrien med de mange nye råvarer, produksjonsprosesser og produkter er det oppstått nye påtrengende behov for å trygge arbeidsmiljøet.

Dette gjelder i første rekke de rene helsetiltak, hvor vi må være så sikre vi kan på at ikke arbeidstakerne utsettes for helsefare. Nye automatiserte produksjonsprosesser virker ofte på en slik måte at de som betjener maskinene blir utsatt for et betydelig press, og de har små muligheter til selv å dirigere tempoet og gjennomføringen av arbeidsoperasjonene. Dette psykiske press, og det psykiske press vi har i forbindelse med det monotone arbeid som vi også ofte dessverre finner i moderne industrier, er andre ting som berører arbeidsmiljøet.



Vi kan ikke gjøre den moderne industri og andre deler av det moderne arbeidsliv garantert sikre mot farer og uheldige påvirkninger. Vi må motstrebende godta at med moderne mekaniske og kjemiske prosesser vil det følge en viss risiko for menneskelige uhell og påkjenninger.

Men det er Regjeringens beslutning å ville gå så langt som det er økonomisk og teknisk forsvarlig i retning av å beskytte dem som arbeider i yrker og næringer hvor det er slik risiko.

Den nye loven om arbeidsmiljø tar alt i alt sikte på å gi en ramme for å løse de fysiske problemene knyttet til arbeidsplassen.

Utover dette har vi problemene med å gi arbeidet et innhold og mening for den enkelte arbeidstaker. Arbeidet skal ikke bare være det sted hvor man i et godt fysisk

miljø "gjør en jobb". Det bør også være der hvor den enkelte møter en utfordring til å utfolde sine evner, og der han eller hun i samarbeid med arbeidskamerater kan finne en glede ved arbeidet. Dette stiller store krav til ledelse, organisering og samarbeid. Gjennom økt innflytelse hos de ansatte må vi bygge ut demokratiet på arbeidsplassen og på den måten gjøre jobben til noe mer meningsfylt enn bare å skulle skaffe en inntekt.

Utvidelsen av folkestyret til også å omfatte arbeidslivet er kanskje den av de nye politiske oppgaver som det er størst perspektiv over. Men dette er en ny oppgave, hvor vi ennå ikke er kommet langt. Jeg ser utvikling av

demokrati i arbeidslivet som en naturlig fortsettelse av den alminnelige demokratiseringsprosessen i vårt samfunn. Jeg ser den også som et godt middel til å engasjere de menneskelige ressurser som de ansatte representerer både til å bedre de fysiske og organisasjonsmessige forhold på arbeidsplassen, og til å gjøre arbeidsplassene mer konkurransedyktige og effektive.

Vi har tidligere prøvd flere veier i denne prosessen, noen var blindveier, andre ser ut til å føre mot målet. Medvirkning fra de ansatte i styre ser ut til å være en av de gode løsninger. Her har utviklingen gått fort. Denne reformen, som for ikke lenge siden av de konservative kretser i samfunnet, ble oppfattet som et angrep på bedriftene og deres eiere, blir i dag jevnt over akseptert av bedriftsledelse og bedriftseiere som en god og virkningsfull reform.

En annen utviklingsretning for demokratisering av arbeidslivet ligger i det spørsmål som for tiden utredes om kommunal representasjon i bedriftenes ledelse. Dette spørsmål er ennå ikke så avklart at jeg vil våge meg fram på med konkrete forslag om et slikt system og hvordan det bør praktiseres.

Men noen foreløpige tanker vil jeg gjerne gi uttrykk for.

I kommuner hvor én eller noen få bedrifter er av spesiell betydning for kommunen, synes jeg det er naturlig å finne en organisasjonsmessig form for den gjensidige avhengighet som eksisterer.

I praksis er det i mange slike kommuner opprettet

gode uformelle samarbeidsordninger mellom kommunen og bedriften. Vi bør selvsagt studere de erfaringer man her har oppnådd.

Men jeg kan lett se behovet for å fastlegge visse rammer for slike samarbeidsordninger. I de tilfellene hvor en bedrift på grunn av sin størrelse, på grunn av virksomhetens art eller andre grunner er av spesiell stor betydning for kommunen, vil avgjørelser tatt i bedriftens styreorganer være av stor virkning for kommunen. Vi har mange eksempler på at beslutninger som tas i en bedrifts styringsorganer er viktigere for kommunen enn flertallet av de saker som kommunens politiske organer behandler. Dette forrykker ansvarsfordelingen mellom bedriftene og våre folkevalgte organer på en måte som det politisk er vanskelig å rettferdiggjøre.

Jeg ser fram til den utredningen som snart ventes avsluttet om dette spørsmål, og håper at det i løpet av noenlunde kort tid vil være mulig å etablere gode nye samarbeidsordninger på dette viktige felt for vårt demokrati. Det er en vanskelig tilpasning vi står overfor. I utgangspunktet har vi bedrifter som ut fra sitt eget regelverk og det regelverket myndighetene fastlegger for bedriftene, har sin ledelse med et klart ansvarsforhold definert. Vårt ønskemål er å kunne kombinere det ansvar som en bedrifts styringsorganer må ha, med et innslag av det naturlige element av medbestemmelse og ansvar som påligger de folkevalgte politiske myndigheter i kommunen.

Sauda er en av de kommuner hvor dette spørsmål er av stor interesse. I den videre behandling av saken vil det være av verdi å dra nytte av de erfaringer og synspunkter som man har i de kommuner og bedrifter hvor det er behov for nært samarbeid mellom de to organer.

Jeg ville tro at Sauda er et typisk eksempel på dette.